

Коваль М.С.

студентка IV курсу, спеціальність: 028 менеджмент соціокультурної діяльності
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка;
Культурний організатор Наумівського будинку народних традицій і дозвілля
с. Наумівка, Корюківського ОТГ, Чернігівської області.

Науковий керівник – Солдатенко О. І., кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри мистецьких дисциплін Національного університету
«Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

**ДІЯЛЬНІСТЬ ЗАКЛАДІВ КУЛЬТУРИ ПІД ЧАС ВІЙНИ В
ПРИКОРДОННІ (НА ПРИКЛАДІ НАУМІВСЬКОГО БУДИНКУ
НАРОДНИХ ТРАДИЦІЙ І ДОЗВІЛЛЯ КОРЮКІВСЬКОЇ ОТГ)**

Анотація

У статті розглянуті питання організації роботи закладу культури в прикордонні під час повномасштабного вторгнення, нові функції і завдання менеджерів СКД. У статті проаналізована культурно-просвітницька робота Будинку народних традицій і дозвілля Корюківської ОТГ по впровадженню нових форм дозвілля для населення.

Ключові слова: українські традиції, ресемла, соціокультурна діяльність, Наумівській будинок народних традицій і дозвілля, Корюківська ОТГ.

**ACTIVITY OF CULTURAL INSTITUTIONS DURING THE WAR ON THE
BORDER (BASED ON THE EXAMPLE OF THE HOUSE OF FOLK
TRADITIONS AND LEISURE IN THE VILLAGE OF NAUMIVKA OF
KORYUKIV UTC)**

Annotation

The article discusses the issues of organizing the work of cultural institutions in border regions during a full-scale intervention, new functions and tasks of socio-cultural event managers. The article analyzes the educational work of the House of

Folk Traditions and Leisure of the Koryukov UTC of Culture on the introduction of new forms of leisure for the population.

Keywords: ukrainian traditions, crafts, sociocultural activities, the house of folk traditions and leisure in the village of Naumivka, Koryukiv UTC

Культура і мистецтво — це творіння, життя та водночас історично визначений рівень розвитку суспільства, творчих здібностей людини та створених нею матеріальних і духовних цінностей. Важливо розуміти що може зробити під час війни, чим допомогти своїй країні кожен працівник культури, митець або просто звичайна людина, яка дбає про духовне відродження, збереження спадщини, ідентичності і яке місце під час війни займає культура та мистецтво. Дуже часто чуємо на кожному кроці: «Який концерт?» або «Кому ваша культура потрібна? На дворі війна». Говорячи так, люди до кінця не розуміють функції культури та її важливість навіть в військовий час [1].

Зараз, під час російсько-української війни, кожен небайдужий українець боронить свій фронт: і не лише військовий, волонтерський, гуманітарний чи інформаційний, а й мистецький. За це боролись українці протягом своєї історії, але лише зараз усвідомили його важливість та унікальність. Особливо це стосується прикордонних громад, які довгий час перебували під культурним впливом РФ, що призвело до втрати частини своєї культури, мови, ідентичності. І лише за час війни зрозуміли, що всі ті роки жили за нав'язаними стереотипами, звичками та чужими правилами, і саме зараз час повертати своє рідне слово, пісню, ремесло.

Під час повномасштабної війни мистецтво та культура переформувались, але при цьому не втратили свою цінність, величність та унікальність. Народилось дуже багато гарної, якісної музики, художніх творів, кінострічок. Українські артисти проводять благодійні концерти, вистави, театральні зустрічі на підтримку ЗСУ та постраждалих від війни українців по всьому світу, залучають закордонних зірок, еднаються заради підтримки України. Через мистецтво культурні діячі презентують події, історії людей,

переживання, біль, руйнування які принесла війна та несуть світу меседж про важливість допомоги та підтримки. Мистецтво є важливим фактором психологічного настрою українців, бо коли ми спостерігаємо за чимось прекрасним, слухаємо музику, малюємо чи читаємо, то повністю поринаємо в творчість, відволікаємось від поганих думок, подій.

Мистецтво під час війни несе особливу місію – відродження, адже, саме зараз відбувся стрімкий розвиток української культури, музики не лише в Україні, а й у Європі та світі. Українські діячі культури активно пробуджують міжнародний інтерес до України, що не дає забути про війну, а головне допомагає збирати кошти для армії, тим самим наближаючи перемогу. Саме культура та мистецтво через фільми, поезію, концерти допомагають людям з усього світу глибше усвідомити, що в Україні відбувається боротьба за свободу і незалежність рідної землі, за відродження традицій, культурної спадщини.

Сучасні умови вимагають від менеджерів соціокультурної діяльності у військовий час змінювати свій основний напрямок та швидко пристосовуватись до реалій сьогодення. Основним завданням сьогодні стала безпека персоналу, збереження майна, цінностей, а також новий рівень комунікації з відвідувачами, так, як дуже важливо, навіть у війну не втратити, а навпаки розширити цільову аудиторію. Менеджерам СКД необхідно розробити новий план комунікацій для різних подій, а також постійно підтримувати зв'язок із мешканцями, своєю аудиторією. Особлива увага має приділятися організації евакуації та знищення важливої інформації. В кожному закладі культури має бути розроблений алгоритм евакуації цінного майна і персоналу в разі потреби. Якщо є загроза окупації, працівники закладів культури повинні розуміти, яку інформацію необхідно знищити і в якому порядку [3].

Оскільки для населення важливо створення культурного продукту у воєнний час, то його варто поєднати з волонтерством та благодійністю. Менеджери СКД зараз активно проводять мистецькі акції, виставки по збору коштів на підтримку армії, шукають міжнародні благодійні організації, які активно допомагатимуть у просуванні та відродженні культурної спадщини

українців. Вони вчасно реагують на зміни незалежно від контексту, щоб процес адаптації був постійним та вдалим. Вчасна реакція та регулярна комунікація дозволить швидше вийти з кризи в нормальні умови роботи.

Військовий стан і запровадження комендантського часу обмежує роботу організаторів подій та змушує їх адаптуватися до цих змін. Організація соціокультурних подій зараз потребує заходів безпеки: облаштування укриттів, виконання алгоритму дій під час тривоги, надзвичайного стану тощо. Особливо це стосується закладів культури, які продовжують працювати в прикордонних громадах та потерпають від військових дій.

Наумівський будинок народних традицій і дозвілля вже пристосувався, адаптувався та продовжує працювати незважаючи на близькість кордону з агресором. Першим завданням було облаштування укриття для персоналу та відвідувачів, адже зараз життя та безпека це найголовніше. Другим гострим питанням стало актуальність, доречність проведення запланованих заходів. З початком війни працівники зіштовхнулися з проблемою етичності організації розважальних подій коли йде війна і щодня гинуть люди, або взагалі, наскільки доречно зараз проводити заходи в тому форматі, в якому вони відбувалися раніше. Мова йде про змінення форматів роботи зі своєю цільовою аудиторією, враховуючи події, стресові ситуації та все інше, що викликане війною. За спостереженням працівників, відвідуваність заходів після повномасштабного вторгнення дещо змінилася. На початку війни багато молоді виїхали за кордон, а ті хто лишився боялися постійних повітряних тривог, відлуння вибухів з кордону та жахливих новин про події на передовій, що лише додавали смутку. Про розважальні концерти жителі навряд чи замислювалися, бо мета у кожного була одна – допомогти нашій армії. Все більше культурних подій та проєктів почали проводити з благодійною метою збору коштів на підтримку односельчан, які служать в лавах ЗСУ. У кожній програмі заходу працівники повертаються до теми війни та роблять акцент на максимальну кількість патріотичних номерів. Це особливо важливо для молодого покоління, щоб розуміли значимість слова патріотизм.

Багато уваги у своїй діяльності будинок культури приділив найменшому поколінню – дітям, залучивши спонсорів «Церква Християн Віри Євангельської» та благодійну організацію фінських міжнародних донорів. Протягом літа для дітей проводились безкоштовні майстер-класи, вистави, музичні заняття, художні та декоративно-ужиткові уроки, їх пригощали солодощами та діяли безкоштовні атракціони. По закінченню заходів, діти отримали подарункові бокси від спонсора де було все необхідне для школи та гігієни. Також ця організація проводила заходи, тематичні концерти і для старшого покоління та роздавала літературу і продуктові набори. Приємно, що діють такі організації, які не бояться їхати в прикордоння, дарувати позитивні емоції людям.

Ще одним дуже суттєвим акцентом в роботі будинку культури, стало ментальне здоров'я мешканців села, які постійно перебувають та живуть в стресі. Під час війни став дуже актуальним вислів "ментальне здоров'я" , але в чому його зміст та що саме можна зробити для його покращення люди не знали. У нас культура звертання до психолога досить на низькому рівні. У свідомості людей ще закладено, що психолог як психіатр, а значить "я геть хворий, якщо до нього звернусь". Працівники закладу успішно стали співпрацювати з громадською організацією «Агенція міських ініціатив», яка провела навчання хелперів з надання першої психологічної допомоги. Пройшовши навчання, ознайомившись з простими техніками, вправами, які стабілізують емоційний стан людей та отримавши сертифікати, місцеві хелпери М. В. Редько та М. С. Коваль, провели перші тренінги та заходи, направлені на подолання стресу, відновлення сил та ресурсів, що є вкрай важливим в повсякденному житті та роботі з людьми. На початку створення цього проєкту працівники зіткнулися з тим стереотипом мешканців, що їх там будуть лікувати, ставити діагнози, але ті хто відвідав тренінг залишили схвальні відгуки та з нетерпінням чекають нових зустрічей. Все пройшло легко, пізнавально і отриманні знання відвідувачі можуть використовувати в повсякденному житті, при стресах.

Також отримані знання розширили і внесли новий напрям в соціокультурну роботу.

Головним напрямком в роботі будинку культури у воєнний час стала його участь в проєктах, направлених на відродження та збереження культурної спадщини, ремесел, традицій свого краю в прикордонні. Адже, увесь час українські території, які межували з росією втрачали свою самобутність та ідентичність, боялись проявити та показати справжню культуру. Ця війна дала великий поштовх всім культурним організаціям, які зараз активно займаються збором інформації про втрачені традиції. В співпраці з Обласним центром народної творчості працівники будинку культури взяли участь в онлайн-проєкті «Традиційні страви Чернігівщини», метою якого є виявлення та збереження елементів нематеріальної культурної спадщини, ознайомлення зі стравами української кухні та їх популяризація, наприклад, страви з гарбуза. Інформацію про регіональні страви працівники закладу отримали від старожилів села, а потім на сучасній кухні відтворювали записаний рецепт.

Ще одним важливим проєктом, за підтримки Управління культури та туризму Чернігівської міської ради, стала участь закладу культури в зборі інформації про традиції святкування Різдва у своєму регіоні, адже, прикордоння мало вплив російської ідеології протягом сотні років, що призвело до втрати духу та символіки свята. Працівники закладу поспілкувалися з корінною довгожителькою села Н. Корінь, отримали цікаву інформацію про традиції святкування, різдвяні страви, прикрашання оселі вдавнину. Незабаром буде проведена презентація всіх зібраних матеріалів у сільських громадах Чернігівської області.

Також важливою подією стало зібрання колекції вишитих картин села Наумівка та створення музейного куточка для їх демонстрації. Це було колись дуже популярним хоббі. Молодиці збиралися вечорами в хаті однієї господині та вишивали рослини і тварин. Нитки не мали таку яскраву кольорову гаму, як зараз, тому їх фарбували за допомогою природніх матеріалів: кори дуба, ягод чорниці, шипшини та іншого. Поштовхом до такої ідеї стало те що, люди

просто бездумно викидають на смітник речі з хатин бабусь, навіть не задумуючись про їх історію, цінність для наших наступних поколінь. Найстаріша річ в колекції має трьохсотрічну історію, а старий сундук має цікаві написи, перша з яких датується 1918 року. Працівники зібрали колекцію вишитих рушників саме Корюківської ОТГ Чернігівщини. Приємно дивує, що мешканці допомагають чим можуть, деякі люди самі приносять вишиті речі, картини, експонати до новоствореної музейної кімнати.

Підсумовуючи, можна констатувати, що культура у військовий час потрібна, бо вона допомагає підтримати загальний стан людей, наповнює простір новими сенсами, несе самобутність та виховує молоде покоління. Під час культурних заходів люди об'єднуються незалежно від їхніх статків та національності. Саме через соціокультурні проекти, виставки, благодійні акції, поезію жителі прикордонних територіальних громад мають змогу хоч на деякий час відволіктись від реальності, а головне – культура допомагає всім українцям не втратити віру у мирне майбутнє.

Список використаних джерел

1. Бокань В. А. Культурологія : навч. посібник. Київ: МАУП, 2003. 136 с.
2. Солдатенко О. І., Коваль М. С. Актуальні проблеми організації культурного дозвілля сільського населення на прикладі села Наумівка Корюківської об'єднаної територіальної громади. Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. 2022. Вип. 57. Том 3. 76-82 с.
3. Суспільне культура. Яким має бути міністерство культури під час повномасштабної війни — позиція представників культурної спільноти. URL: <https://suspilne.media/538361-akimi-mae-buti-ministerstvo-kulturi-pid-cas-povnomasstabnoi-vijni-pozicia-predstavnikiv-kulturnoi-spilnoti/> (дата звернення: 12.11.2023)